

L'hora de Vicent Andrés Estellés

A continuació reproduïm una anàlisi que va publicar Pere Gimferrer en la secció 'Las letras catalanas' de la revista 'Destino' núm. 1857 el 15 de maig del 1973. L'article, originàriament en castellà, ha sigut traduït per Joaquim Noguero.

No es tracta pas de cap desconegut: des del seu *Donzell amarg* de 1958, es pot dir que el seu nom era ben familiar al públic de poesia de tot el nostre àmbit lingüístic. Més encara: en un sol any, el 1971, va publicar quatre llibres (tot i que també és veritat que van rebre una distribució catacumbica, fins a l'extrem que jo mateix sols vaig arribar a veure'n un). I, malgrat tot, o vaig molt errat o l'inici de la seva veritable incorporació haurà, en el futur, de situar-se en ara mateix. Al mateix temps que a Barcelona se li publica un llibre escrit el 1954, *L'hotel París*, apareix a València el que sens dubte és el llibre més important que fins ara ens ha ofert la bibliografia de Vicent Andrés Estellés: un volum que el poeta ha titulat *Recomane tenebres*, que constitueix el primer volum de la seva *Obra completa*.

L'aparició d'un poeta valencià important era, per què negar-ho, un fet esperat en el context literari català. Joan Fuster, que ha prologat amb irreprotxable agudesa *Recomane tenebres*, comença, per des-

comptat, al·ludint-hi. A ningú no li passa per alt que, en el passat immediat, la valoració de poetes decididament marginals o menors va poder beneficiar-se d'aquesta circumstància aliena a la literatura. És lògic que aquesta expectació existeixi. D'Ausiàs March a Joanot Martorell, de Jaume Roig a Rofs de Corella o sor Isabel de Villena, els escriptors valencians van ser, en altre temps, part essencial de la literatura catalana. El fet que posteriorment no hagin sorgit noms d'aquesta talla no pot deixar de ser sentit com una manca greu. No es tracta tan sols que escriptors de la importància d'Azorín, Blasco Ibáñez o Gabriel Miró desenvolupessin la seva obra

en castellà; es tracta també que els qui optaven per la llengua autòctona no semblaven cridats a ser els hereus de les qualitats que havien caracteritzat la gran aportació valenciana del segle XV. En aquest sentit –i no faig sinó parafrasejar el pròleg de Fuster– l'aparició de Vicent Andrés Estellés pot representar l'inici d'una nova continuïtat. Però bo serà que ens cenyim al fet literari, no fos cas que hi hagi qui cregui que són raons d'estratègia domèstica les que regeixen la nostra consideració de l'escriptor.

Com tot poeta de producció abundant a qui no s'ofereixin possibilitats editorials immediates per fer conèixer de manera continuada la seva obra, Vicent

Andrés Estellés ha hagut de publicar amb retard, amb anarquia cronològica i forçosament una mica a l'atzar; un títol passava al davant d'un altre perquè se li presentava una oportunitat favorable. Quan aquesta no sorgia, el poeta es podia passar cinc anys o més en silenci. El fet encara empitjora si tenim en compte que Vi-

sió expressiva de la gran poesia antiga valenciana"

cent Andrés Estellés és, a més a més, un poeta tremendament desigual. No ja d'un llibre a un altre, sinó sovint fins i tot dins d'un mateix llibre, les diferències de nivell són prou considerables per fer possible que una lectura parcial proporcioni una imatge inadequada del poeta o impedeixi que el lector n'aïlli allò que constitueix realment l'essencial de les seves realitzacions. Era indubtable, doncs, que només la publicació de l'obra completa, ordenada per l'autor mateix, podia deixar clares les coses.

He parlat de desigualtats, i convé advertir que, per exemple, qui pretengui jutjar Andrés Estellés pels poemes dedicats a la mort que obren la primera secció de *Recomane tenebres*, podria sentir-se inclinat a valorar injustament l'autor. La inclusió d'aquests poemes –pocs, d'altra banda– tan clarament menors al començament del volum constitueix, evidentment, un error, per molt que respongui a un desig de no selecció i fidelitat cronològica. Però, per poc que el lector persisteixi en la lectura, ja trobarà en aquest primer poemari, *La nit*, escrit entre 1953 i 1956, versos d'una rotunditat i una càrrega de sentit excepcionals, i, en les dues darreres i extensíssimes composicions que el tanquen, "Les nits que van fent la nit" i "La casa, ara sí", hi reconeixerà ja el poeta de primer ordre. Els dos títols següents inclosos a *Recomane tenebres*, *El primer llibre de les èglogues* (1953-1958) i *El gran foc dels garbons* (1958-1967), representen, probablement, la part més valuosa de tota l'obra publicada de Vicent Andrés Estellés, i basten per atorgar-li un lloc que fins ara possiblement no se li havia concedit dins la nostra poesia de postguerra. Estellés és un poeta de vers ampli i solt; els seus poemes més notables i característics –i això també val per als que componen *L'hotel París*– estan escrits en alexandrins o decasíl·labs sense rima. El poeta és tan capaç de realitzar una escriptura concentrada com una exposició dilatada; les "èglogues" del llibre

ARXIU / RAFA GIL

"El primer llibre de les èglogues' i 'El gran foc dels garbons' són la part més valuosa de tota l'obra publicada d'Estellés."

d'aquest títol o els poemes que tanquen *La nit*, als quals ja he al·ludit, podrien fer creure que es mou amb més soltesa en les peces llargues, però la veritat és que a *L'hotel París* hi domina el poema breu, i *El gran foc dels garbons* –potser la seva sèrie de qualitat més sostinguda i homogènia– és una col·lecció de cent tres sonets lliures.

"Els temes de Vicent Andrés Estellés, en una última reducció –comenta Fuster–, tenen la nua elementalitat de la vida de cada dia: la fam, el sexe, la mort." Res és tan cert. I el que sorprèn en el poeta és la seva capacitat d'expressar aquesta temàtica en una obra que del sarcasme a la desesperança, de la pura i sagnant sor-

didesa quotidiana a l'elevació metafísica, es mostra capaç d'accents molt diversos. D'una banda, resol de manera decididament personal –en una part, perfectible, certament; però no oblidem l'esforç que representava el retrobament idiomàtic per a un valencià d'ara, que escrivia en un absolut desert, o gairebé– la difícil qüestió de la llengua i, encara més, de la llengua poètica; d'altra banda, en els seus millors moments recupera –i això és, sens dubte, el que millor avala Estellés– la tensió expressiva inconfusible de la gran poesia valenciana antiga. Allò que abans hauríem buscat debades, des de Querol fins a Llorente, apareix, per fi, en Estellés: el gest de qui torna a les seves fonts, de qui té present el model de la tradició del país, la sequedat estremida d'Ausiàs March, la solemnitat lapidària de Roís de Corella. Sigui quina sigui la selecció que el lector consideri oportú dur a terme en aquesta obra, l'essencial de la partida està guanyat. Sembla indubtable que, a partir de l'aparició de *Recomane tenebres*, un panorama complet de la nostra poesia actual no podrà prescindir de la contribució, tan solitària com tenaç, de Vicent Andrés Estellés.

L'acte de presentació del 'Mural del País Valencià' de Vicent Andrés Estellés al Paraninf de la Universitat de València es va celebrar l'octubre del 1996. D'esquerra a dreta, el medievalista Albert Hauf, l'escriptor i assagista, Joan Francesc Mira, el rector de la Universitat de València, Pedro Ruiz, l'editor Eliseu Climent i el poeta Jaume Pérez Muntaner.

Pere Gimferrer